

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Петров В.О., здобувач вищої освіти,

v.petrov111@gmail.com

*Науковий керівник: Кириченко Ю.М., д.ю.н., професор
Харківський національний університет внутрішніх справ*

В Україні після ухвалення Бюджетного кодексу України та ряду інших нормативно-правових актів спостерігаються певні успіхи в напрямі побудови міжбюджетних відносин за принципами децентралізації.

Водночас поряд з перевагами існують вагомі недоліки, зумовлені, насамперед, перехідним періодом.

Ще й досі залишається ряд невирішених питань, а саме: неврегульованість розмежування доходів та видатків на здійснення повноважень між органами різних рівнів; недосконалість формульного підходу до визначення обсягів фінансової допомоги регіонам і відсутність ефективного механізму її надання для стимулювання їхнього соціально-економічного розвитку тощо; несвоєчасність прийняття законів про державний бюджет; щорічна зміна нормативів відрахувань від загальнодержавних податків і зборів, закріплених за місцевими бюджетами; централізація фінансових ресурсів з наступним їхнім перерозподілом між рівнями бюджетної системи; недосконалість законодавчого забезпечення міжбюджетних відносин між різними рівнями влади; неврегульованість у законодавстві питання щодо відповідальності органів місцевого самоврядування за порушення в бюджетній сфері.

На сьогодні до основних напрямів реформування міжбюджетних відносин належать, по-перше, створення нової моделі міжбюджетних відносин на основі децентралізації бюджетно-податкових повноважень.

У світовій практиці існує дві основні організаційні форми міжбюджетних зв'язків: бюджетний унітаризм і бюджетний федералізм.

Для країн із федеративним устроєм характерна система міжбюджетних відносин, яка базується на договірно-правових стосунках між федерацією та її суб'єктами.

Інша модель організації міжбюджетних відносин – бюджетний унітаризм – поширена в унітарних державах, принципи якої

закладаються в законодавчому порядку центральними органами влади [1, с. 39].

Ураховуючи зарубіжний досвід, національні особливості та закріплені у Конституції України державний устрій у нашій країні, на думку автора, доцільна побудова міжбюджетних відносин на основі бюджетного унітаризму у поєднанні з елементами децентралізації, відповідно до якої розширюються бюджетні права органів місцевої влади та підвищується питома вага місцевих бюджетів у загальній структурі державних видатків.

Децентралізована модель організації міжбюджетних відносин в Україні повинна ґрунтуватися на таких принципах: чіткому законодавчому розмежуванню видаткових повноважень між різними рівнями влади; закріпленні в законодавчому порядку розподілу дохідних джерел між ними для виконання власних і делегованих повноважень; розвитку фінансової самостійності місцевого самоврядування; пріоритеті регіональних інтересів і розширенні прав місцевих органів влади при формуванні власних бюджетів.

Пріоритетними напрямками щодо реформування міжбюджетних відносин вважаємо наступні: розширення дохідних джерел надходжень до бюджетів місцевого самоврядування; визначення оптимального розподілу податків між рівнями бюджетів та їх спрямування до доходів місцевого бюджету першого та другого кошиків; удосконалення видаткових повноважень органів місцевого самоврядування; спрощення процедур планування у міжбюджетних відносинах, підвищення прозорості і відповідальності органів місцевої влади за використання коштів шляхом інституційних та організаційно-правових перетворень на місцях.

На сьогодні в Україні склалася ситуація, коли надходження платежів місцевих податків і зборів перераховуються до місцевих бюджетів і розпорядниками цих коштів є органи місцевого самоврядування, у той час як контрольні функції (адміністрування) здійснюються органами державної податкової служби.

Зважаючи на недоліки чинного порядку адміністрування місцевих податків і зборів, в науковій літературі запропоновано передати органам місцевого самоврядування такі функції: облік платників податків; обробку податкових декларацій та розрахунків; облік платежів; обслуговування платників податків; розгляд скарг платників податків; проведення податкового аудиту; стягнення податкового боргу.

Звичайно, передача повноважень органам місцевого самоврядування вимагатиме перепідготовки та підвищення кваліфікації їхнього персоналу та деякого збільшення витрат на його утримання, однак таке реформування, на нашу думку, значно зміцнить дохідну базу місцевих бюджетів і позбавить органи місцевої влади можливості пасивно очікувати фінансової допомоги з боку держави.

У рамках удосконалення міжбюджетних відносин слід також окремо виділити необхідність чіткого розподілу відповідальності за видатками між органами державної та місцевої влади. Під час розподілу видаткових зобов'язань необхідно враховувати не функціональні повноваження, а пооб'єктний підхід залежно від їхнього підпорядкування.

Це одна з головних суперечностей міжбюджетних відносин, на яку звертають увагу вітчизняні вчені. Для її усунення необхідно чітко розподілити в законодавчому порядку повноваження між органами державної та місцевої влади, знизити частку трансфертів у доходах місцевих бюджетів і підвищити податкові гарантії органів місцевого самоврядування. Це дозволить збалансувати місцеві бюджети за доходами та видатками.

Досліджуючи проблеми та особливості механізму міжбюджетних відносин в Україні, потрібно підкреслити, що однією з найважливіших проблем є створення оптимальної моделі організації міжбюджетних відносин в країні.

Розширення повноважень місцевих органів влади та місцевого самоврядування в Україні зумовлює необхідність забезпечення самодостатності бюджетів різних рівнів, поліпшення правових відносин і підвищення ефективності функціонування бюджетної системи.

Однак, незважаючи на позитивні зрушення в міжбюджетних відносинах, ще й донині залишається ряд невирішених питань, а саме:

- неузгодженість повноважень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- наявність значної кількості зустрічних фінансових потоків;
- централізація фінансових ресурсів;
- недосконалість формульного підходу до визначення обсягів фінансової допомоги регіонам;
- відсутність ефективного механізму надання фінансової

допомоги регіонам для стимулювання їхнього соціально-економічного розвитку тощо.

У цьому контексті доцільним є вирішення таких завдань: поступовий перехід до взаємовідносин державного бюджету безпосередньо з бюджетами місцевого самоврядування; упровадження механізмів зацікавленості місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування в укріпленні місцевих фінансів шляхом закріплення за місцевими бюджетами на довгостроковій основі частки загальнодержавних податків; визначення нормативів відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів на підставі диференційованих коефіцієнтів, що враховують місцеві особливості, рівень розвитку регіону; запровадження коефіцієнтів податкової спроможності території для обчислення обсягів видатків і доходів місцевих бюджетів; удосконалення нормативів соціальних видатків, які повинні враховувати регіональну і місцеву специфіку вироблення чітких критеріїв надання державної підтримки розвитку регіонів; впровадження механізму надання бюджетних трансфертів для забезпечення виконання делегованих функцій.

Таким чином, реформування міжбюджетних відносин в Україні повинно сприяти забезпеченню необхідних фінансових ресурсів місцевої влади, стимулюванню органів місцевого самоврядування до пошуку нових джерел надходжень, збалансуванню місцевих бюджетів за доходами та видатками, подоланню численних диспропорцій у соціально-економічному розвитку регіонів.

Для цього необхідно впровадження нормативно-правових актів, які б передбачали конкретні шляхи та механізми правового регулювання фінансових відносин. Такі правові механізми повинні забезпечувати не лише державні органи влади, але й органи місцевого самоврядування.

Лише поєднання загальнодержавних принципів і підходів до формування фінансової політики та організації міжбюджетних відносин і інтересів органів місцевого самоврядування із урахуванням особливостей розвитку регіонів забезпечить їхню фінансову самостійність та економічне зростання.

Література.

1. Концепція реформування міжбюджетних відносин в Україні. Проект. К.: НДФІ. 84 с.